

УДК 658.012.8(045)

СУБ'ЄКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анісімова О. М., д.е.н., професор, завідувач кафедри інформаційних систем управління, Донецький національний університет (м. Вінниця),

Лаврентьєва Л. В., аспірант, Донецький національний університет (м. Вінниця)

Анісімова О. М. Лаврентьєва Л.В. Суб'єкти управління економічною безпекою на підприємстві.

В статті досліджуються суб'єкти, що управляють економічною безпекою підприємства. До таких належать особи, підрозділи, служби, органи. Визначено головне завдання суб'єктів управління економічною безпекою на підприємстві. Враховуючи, що кожне управління здійснюється за певними правилами, то виділені наступні, якими повинні керуватися суб'єкти управління економічною безпекою на підприємстві. Перелічено правила, якими повинні керуватися суб'єкти управління економічною безпекою на підприємстві. Вказано на необхідність використання нормативно-правової бази, яка складає з себе три рівні розгортання правових відносин: міжнародний, національний і локальний. Міжнародна і національна правова база являє «правову інфраструктуру», на підставі якої розгортається конкретна нормативна основа захисту фірми. Представлено ряд методів управління, за допомогою яких суб'єкти управління впливають на об'єкти управлінського впливу. Методи доречно розглядати з точки зору групування їх три основні групи: адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні та соціально-психологічні. Зазначено необхідність розробка та впровадження ефективного механізму забезпечення управління економічною безпекою, який забезпечить захист підприємства від загроз і небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища. З'ясовано, що механізм забезпечення економічної безпеки підприємства складається із трьох складових: вхід в систему; внутрішня складова; вихід із системи. На базі цього розроблено типовий механізм управління економічною безпекою підприємства.

Anisimova O., Lavrentieva L. Agent of management of economic security company.

The article investigates the entities that manage economic security. These include individuals, departments, service agencies. The basic task of the subjects management of economic security in the enterprise. Given that each control is exercised by certain rules, it identified the following to be followed by the subjects management of economic security in the enterprise. Lists the rules that should guide the subjects management of economic security in the enterprise. The necessity of using legal framework, which is three levels of deployment of legal relations: international, national and local. International and national legal framework is "legal infrastructure", which takes place on the basis of a specific regulatory framework for the protection of the company. Presents a number of management methods by which subjects of management objects affect managerial influence. Methods appropriate to consider in terms of grouping of three main groups: administrative (organizational and administrative), economic, social and psychological. Indicated the need for the development and implementation of an effective mechanism to ensure the management of economic security that will protect enterprises against threats and dangers of internal and external environment. It was found that the mechanism of ensuring economic security consists of three components: Logon; internal component; logoff. On the basis of developed typical mechanism of economic security.

Анісімова О. Н., Лаврентьєва Л.В. Субъекты управления экономической безопасностью на предприятии.

В статье исследуются субъекты, управляющие экономической безопасностью предприятия. К таковым относятся лица, подразделения, службы, органы. Определена главная задача субъектов управления экономической безопасностью на предприятии. Учитывая, что каждое управление осуществляется по определенным правилам, то выделены следующие, которыми должны руководствоваться субъекты управления экономической безопасностью на предприятии. Перечислены правила, которыми должны руководствоваться субъекты управления экономической безопасностью на предприятии. Указано на необходимость использования нормативно-правовой базы, которая составляет из себя три уровня развертывания правовых отношений: международный, национальный и локальный. Международная и национальная правовая база представляет «правовую инфраструктуру», на основании которой разворачивается конкретная нормативная основа защиты фирмы. Представлен ряд методов управления, с помощью которых субъекты управления влияют на объекты управленческого воздействия. Методы уместно рассматривать с точки зрения группировки их три основные группы: административные (организационно-распорядительные), экономические и социально-психологические. Указана необходимость разработка и внедрение эффективного механизма обеспечения управления экономической безопасностью, который обеспечит защиту предприятия от угроз и опасностей внутренней и внешней среды. Установлено, что механизм обеспечения экономической безопасности предприятия состоит из трех составляющих: вход в систему; внутренняя составляющая; выход из системы. На базе этого разработан типовой механизм управления экономической безопасностью предприятия.

Постановка проблеми. Сучасні умови діяльності підприємств відрізняються зростаючої роллю сфери безпеки. Цьому сприяє жорстка конкуренція, стрімке зростання нових видів та форм ведення бізнесу, організаційно-правові складнощі. За таких обставин підприємства повинні мати власні дієві служби безпеки. Найбільш актуальним питанням для подібних служб сьогодні, в час високої можливості виникнення кризових явищ на підприємстві, що може призвести до зниження ефективності його діяльності, стає необхідність своєчасного виявлення, попередження та нейтралізація загроз економічним інтересам. Тому підприємства повинні значну увагу приділяти своїй економічній безпеці. Тут головуючу роль відіграють безпосередньо суб'єкти, що управляють економічною безпекою підприємства

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язанні з управлінням економічною безпекою підприємства розглядаються і досліджуються останнім часом доволі часто і ретельно. Мойсеєнко І.П., Левковець Н. П., Жихор О.Б., Іванюта Т.М. в своїх працях присвячують суб'єктам, що управляють економічною безпекою на підприємствах, чималу увагу. Коробчинський О. Л., Фролов С.М., Козьменко О.В., Шемаєва, Л. Г., Донець Л. І. розглядають службу економічної безпеки як рушійною силою в механізмі забезпечення економічної безпеки.

Мета статті – визначення поняття суб'єкта управління економічною безпекою і їх роль в механізмі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Викладення основного матеріалу. Головне завдання суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства – передбачення і випередження можливих загроз, що призводять до кризового стану, а також проведення антикризового управління, яке спрямоване на виведення підприємства з кризового стану; мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємництва, зокрема його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам, на основі розробленого комплексу заходів економіко-правового і організаційного характеру.

До суб'єктів управління економічною безпекою підприємства належать особи, підрозділи, служби, органи, які безпосередньо забезпечують економічну безпеку.

Враховуючи, що кожне управління здійснюється за певними правилами, то можна виділити наступні, якими повинні керуватися суб'єкти управління економічною безпекою

на підприємстві: системність; інтегрованість із загальною системою менеджменту; спрямованість на стратегічні цілі економічного розвитку підприємства; об'єктивність; комплексний характер управлінських рішень; безперервність; оперативність та динамічність управління; варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень; принцип неперервності моніторингу зовнішнього середовища підприємства; адекватність реагування на окремі загрози економічним інтересам; гнучкість управління (адаптивність сформованої системи економічної безпеки); ефективність управлінських рішень, що приймаються; стимулювання та відповідальність персоналу і керівництва за стан економічної безпеки підприємства; законність управлінських рішень [5].

Слід мати на увазі, що найбільше значення у справі забезпечення економічної безпеки підприємства мають первинні економіко-правові та організаційні заходи, що забезпечують фундамент.

Під час прийняття управлінських рішень, суб'єкти управління економічною безпекою повинні керуватися нормативно-правовою базою, що складає з себе три рівні розгортання правових відносин: міжнародний, національний і локальний, тобто саме підприємство (Табл.1).

Таблиця 1 - Нормативно-правова база системи безпеки підприємства[2]

Інституціональні рівні нормативно-правової бази підприємства		
Міжнародний	Національний	Локальний
Міжнародні нормативні акти і угоди, прийняті міжнародними організаціями, союзами держав і нарадами (ООН, ЄС, СНД, Хельсинська нарада та ін.)	Кодекси та закони України	Статут підприємства
Міждержавні угоди (Україна і Польща, Україна і Росія та ін.)	Укази Президента України	Положення підприємства, які регулюють режим його діяльності
Національні закони та інші нормативні акти окремих держав	Постанови ВР України Постанови КМ України	Накази і розпорядження Президента (директора) підприємства Службові інструкції працівникам підприємства
	Нормативні акти місцевих органів влади	Нормативи витрат

Міжнародну і національну правову базу можна вважати «правовою інфраструктурою», на підставі якої розгортається конкретна нормативна основа захисту фірми. Усі приватні норми і правила, що визначають режим безпечного функціонування фірми і поведінки персоналу з метою забезпечення її захисту, визначаються внутрішніми документами фірми: Статутом, Положеннями про конкретні види забезпечення захисту, різного роду угоди тощо.

Суб'єкти управління впливають на об'єкти управлінського впливу за допомогою певних способів, прийомів, засобів – методів управління.

У практиці управління використовують три основні групи методів:

1) адміністративні (організаційно-розпорядчі) – передбачають прямий вплив на об'єкт управління, базуються на використанні адміністративної влади та примусу,

створюють передумови для використання економічних методів: накази, розпорядження, інструкції, правила і т. п.;

2) економічні – характеризуються непрямим впливом на об'єкт управління, через його економічні інтереси шляхом матеріального стимулювання;

3) соціально-психологічні – доповнюють адміністративні та економічні методи та базуються на закономірностях функціонування людської психіки, впливають на мотиви соціальної поведінки людини, включають різноманітні засоби соціального орієнтування та регулювання, групової динаміки, вирішення конфліктних ситуацій, гуманізації та демократизації праці, спрямовані на формування задоволення працею, сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, розвиток особистості, соціальний захист працівників, тощо. За їх допомогою здійснюється управління поведінкою індивіда, груп, міжособовими і міжгруповими стосунками в колективі.

Однією з найважливіших завдань суб'єктів економічної безпеки на підприємстві є забезпечення стійкого зростання підприємства та формування позитивних результатів його економічної діяльності є розробка та впровадження ефективного механізму забезпечення управління економічною безпекою, який забезпечить захист підприємства від загроз і небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може мати різний ступінь структуризації і формалізації. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства складається із трьох складових:

- вхід в систему;
- внутрішня складова;
- вихід із системи.

Типовий механізм забезпечення економічної безпеки підприємства зображено на рис.1

За допомогою функціонування першої складової, також як і останньої, здійснюється взаємодія підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища. Вхід і вихід із системи є однаково важливими для дії механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, оскільки вони покликані організаційно оформити взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища.

Результатом функціонування першої складової є вступ необхідних для організації процесу виробництва ресурсів і інформації щодо факторів, що впливають на економічну безпеку підприємства: політичних, соціально-економічних, екологічних, науково-технічних та технологічних, юридичних, природно-кліматичних, демографічних, криміналістичних. Призначення першої складової у механізмі забезпечення економічної безпеки підприємства можна визначити в такий спосіб: мінімізація витрат на придбання ресурсів у необхідній кількості і достатньої якості.

Проміжним пунктом між першою і другою ланкою в механізмі треба зазначити моніторинг політичних, соціальних, економічних й екологічних умов, ринків збуту продукції підприємства, аналізу науково-технічної інформації, «know-how» бізнес-процесів, інновацій в світі, що дозволяє підприємству швидко реагувати на зміни умов діяльності, своєчасно виявляти ризики і загрози, ефективно здійснювати господарську діяльність.

Основне призначення другої складової механізму забезпечення економічної безпеки підприємства полягає в створенні і реалізації умов, які забезпечують економічну безпеку підприємства. У якості найважливіших умов, що враховуються в структурі механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, обрані мінімізація витрат підприємства, адаптація до нововведень і розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку. Саме ці умови здатні виявити найбільш істотний вплив на формування прибутку підприємства, забезпечивши тим самим його економічну безпеку.

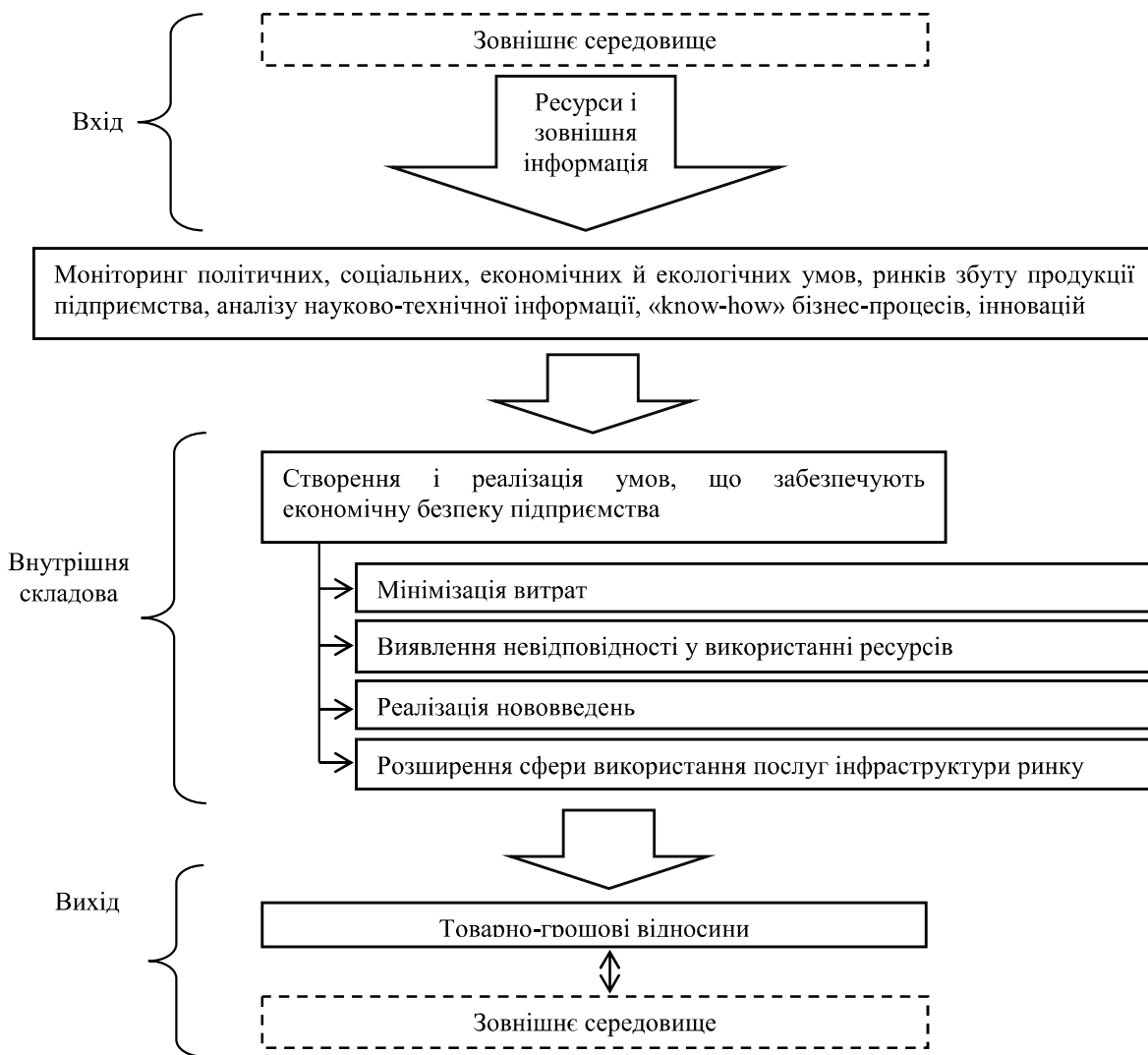

Рисунок 1 – Типовий механізм забезпечення економічної безпеки підприємства (складено актором)

У результаті функціонування третьої складової механізму забезпечення економічної безпеки підприємства - вихідного блоку - на основі товарно-грошових відносин із суб'єктами зовнішнього середовища (зі споживачами) підприємство здійснює реалізацію своєї продукції (робіт, послуг). Інтереси споживачів повинні стати інтересами підприємства; інтереси підприємства ні з яким іншим взаємодіючим з ним суб'єктом зовнішнього середовища не збігаються так, як вони збігаються з інтересами споживачів, за винятком однієї позиції - ціни продукції. Саме інтересами споживачів продукції, поряд з діями, що вживають конкурентами, обумовлена дія таких елементів внутрішнього блоку механізму, як адаптація до нововведень, розширення виробництва і його диверсифікованість.

Висновки. Визначено поняття суб'єктів управління економічною безпекою на підприємстві, які формують службу економічної безпеки. Правильно скоординована робота підрозділу - гарантія його стабільного функціонування і максимально можливої ефективності використання наявного потенціалу та його формування в перспективі. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Таким чином, економічна безпека підприємства – це не застигле явище, а динамічний процес, який має маневрувати у відповідності до виявлених та прихованих загроз середовища існування.

За умов подальшого ускладнення й посилення конкурентних відносин та боротьби, важливе значення набуває питання побудови механізму управління економічною безпекою підприємства. Завдання по розробці і впровадженні механізму на підприємстві покладане на суб'єктів управління економічною безпекою. Це забезпечує стійке зростання підприємства та формування позитивних результатів його економічної діяльності

Список використаних джерел:

1. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : [навчальний посібник] / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
2. Жихор О.Б. Економічна безпека: Навчальний посібник/ О.Б. Жихор, Т.М. Куценко. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2013. – 144 с.
3. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
4. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №4(94). – С. 41-45.
5. Левковець Н. П. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства / Н. П. Левковець // Науковий журнал «Управління проектами, системний аналіз і логістика». – 2008. – № 5. – С. 333-336.
6. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник/ І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
7. Фролов С.М. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 332 с.
8. Шемаєва, Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища [Текст] : автореф. дис. ... д.е.н : 21.04.02 / Л.Г. Шемаєва. – К. : Вищий навчальний заклад Університет економіки та права «КРОК», Київ 2010. – 39 с.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, підприємство, суб'єкт, методи управління, служба безпеки, механізм, механізм забезпечення економічної безпеки.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность, предприятие, субъект, методы управления, служба безопасности, механизм, механизм обеспечения экономической безопасности.

Keywords: security, economic security, enterprise, agent, management technology, security service, mechanism, mechanism to provide economic security.